

Föreningen Apertum inbjuder till

OPEN APERTUM 2021

Undersökande samtal om arbetsliv och samhälle

CIVILSAMHÄLLET MELLAN DET OFFENTLIGA OCH MARKNADEN

Bruksgården, Degerfors
16 – 17 augusti 2021

1. Civilsamhället – en bakgrund

Årets tema för OPEN är ”Det civila samhället mellan det offentliga och marknaden”. Bakgrunden är att vi under tidigare OPEN kommit in på frågan om relationerna mellan frivilliga och offentliga insatser liksom förändringarna för föreningslivet i form av minskat och annorlunda engagemang. Pandemin har dessutom under det senaste året lyft nya aspekter på det ideella engagemanget. Nu tänkte vi djupdyka i utmaningarna för den ideella sektorn, det som vi numera vanligen kallar för civilsamhället. Både kring verksamheterna i sig men framförallt kring hur de relaterar sig till å ena sidan de offentligt drivna verksamheterna och å andra sidan marknadens kommersiella aktörer – och gråzonerna däremellan.

Det civila samhället i en ny tid

Sverige har en stark tradition i ett medborgarengagemang i olika ideella organisationer, alltifrån det sena 1800-talets folkrörelser med frikyrkor, nykterhetsrörelser och inte minst arbetar- och fackföreningsrörelsen via kvinno-, miljö och fredsrörelser till dagens klimatengagemang med sådant som Fridays for future. Till detta kan läggas idrottsföreningar och andra organisationer kring fritidsverksamheter liksom hyresgäst- och bostadsrättsföreningar. I ett internationellt perspektiv torde Sverige tillhöra de mest avancerade vad gäller medborgarnas organisering kring sina intressen – vare sig de är ideologiskt/politiska, ekonomiska eller fritidsinriktade.

Samtidigt har vi också en stark offentlig sektor som ska ta tillvara våra intressen – av vård, skola, omsorg och trygghet. Den starka staten har ofta också tagit över sådant som tidigare drevs ideellt, som t ex sjukkassorna. Tidiga statliga insatser har ibland reducerat behovet av frivilliga rörelser – t ex när det gäller konsumentintresset. Staten har också kommit att stödja finansiellt och på annat sätt det civila samhället ibland så att de ideella organisationerna blivit mer eller mindre beroende av statliga bidrag. Vilket i sin tur har lett till diskussioner om civilsamhällets självständighet.

Under inflytande av det sena 1900-talets nyliberala tankegods och marknadens expansion in på vad som tidigare hade varit traditionella offentligt (eller ideellt) drivna verksamheter finns nu också privat ägda bolag inom det vi brukar kalla för det gemensamma. Från privatiseringarna inom skola, vård och omsorg till nu senast arbetsförmedlingen. Man talar numera om idéburna och inte bara ideella organisationer för att därmed inkorporera stiftelser eller vinstbegränsade organisationer med ett ideellt syfte i sin stadgar.

Civilsamhället och föreningsverksamheten

Civilsamhället är en arena där människor, grupper eller organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen skild från det offentliga och marknaden (eller familjen). Ibland tillskrivs också att det finns ett syfte att hjälpa (” Den del av samhället där människor hjälper varandra, utan inblandning av det offentliga stat eller kommun”, Wikipedia). De idéburna organisationerna som t ex sociala företag och kooperativ mm brukar sägas ingå i civilsamhället då de har ett syfte med verksamheten utöver vinst och att vinsten återinvesteras i verksamheten. Det ska dock inte förväxlas med t ex löntagarägda företag i allmänhet. Civilsamhället och deras organisationer utgör en viktig resurs i samhället, med det frivilligarbete som oftast är en väsentlig del i verksamheten. Att

människor på sin fritid, det kan vara som fotbollstränare, styrelseledamot i bostadsrättsföreningen eller på en kvinnojour, engagerar sig är en väsentlig del av civilsamhället. Enligt SCB arbetade 3,7 milj svenskar sammanlagt 675 miljoner timmar i ett frivilligt arbete 2014.¹ Resursmässigt beräknas det till 3,3 % av den samlade BNP.

Totalt beräknar SCB att det finns 150 000 registrerade föreningar varav 1000 trossamfund och ca 25000 bostadsrättsföreningar, samfälligheter och ekonomiska föreningar. Samtidigt finns det en diskussion om minskande engagemang och medlemsantal i olika föreningar. Svenska kyrkan och fackföreningsrörelsen är några exempel. En orsak som förs fram är vår värderingsposition som starkt sekulariserade och individualiserade i jämförelse med andra länder.

En annan viktig del är den föreningsmässiga organiseringen som i ett inflytandeperspektiv bygger på idén om medlemmarnas lika rösträtt. En form av basdemokrati eller direktdemokrati som ett komplement till den representativa demokratin (även om den representativa demokratin härskar i de större folkrörelserna). Det är ofta i olika föreningar som människor får en träning i demokratiska arbetsformer, dialoger och beslutsfattande.

Civilsamhället i samhällspolitiken

I det starka samhället finns ju en tanke att det mesta av det som betraktas som det gemensamma ska finansieras skattevägen och lösas av den offentliga sektorn. Men i takt med att samhället under åren utvidgat sina domäner har också det civila samhället i någon mån trängts tillbaka. Insikten om att detta har inneburit problem t ex i det personliga engagemanget har dock gjort att man tid efter annan sökt stärka och mer nyttja det civila samhällets engagemang och resurser.²

Så t ex innefattade många avregleringar och privatiseringar förhoppningar om en ökad roll för ideella organisationer:

- Inom socialtjänsten har idébaserade organisationer alltid spelat en viktig roll vad gäller omsorg av funktionsnedsatta, ungdomsvård, familjehem mm.
- Socialstyrelsen ger bidrag till många patient- och anhörigorganisationer, som förväntas komplettera hälso- och sjukvården.
- Mycket av det statliga biståndet sker genom ideella organisationer
- Driften av idrottsanläggningar blir ofta en diskussion mellan kommunen och idrottsrörelsen om vem som ska ha ansvaret
- I friskolereformen fanns en förhoppning om etableringen av ideella organisationer med nya pedagogiska idéer (waldorf, montessori m fl) medan marknaden sedan har kommit att domineras av vinstdrivande företag
- Det tidiga 2000-talets omstrukturering, internationalisering och professionalisering av försvaret skulle enligt planen delvis kunna kompenseras via det frivilligbaserade hemvärdet

På det arbetsmarknadspolitiska området svarar de idéburna organisationerna, dvs arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna, för en stor del av regleringen inom ramen för den svenska modellen. Men i den aktuella debatten om omgörningen av arbetsförmedlingen handlar det mer om privatisering än om att utnyttja parterna, utöver deras gemensamma trygghetsorganisationer.

¹ Det frivilliga arbetet i Sverige som del av BNP, Ersta Sköndal Bräcke högskola och Statistiska centralbyrån, 2018.

² Idéburen välfärd, SOU 2019:56

På det bostadspolitiska området har vi de starkt ökande andelen bostadsrätter jämfört med allmännyttans hyresrätter.

Att det starka samhället löser alla våra problem har också bidragit till ett minskande medlemstal i de politiska partierna och det partipolitiska engagemanget. Välfärdssamhället är färdigbyggt, så varför engagera sig när vi har tjänstemän och anställda som sköter jobbet. Människors engagemang har därmed övergått till enskilda frågor, där de offentliga systemen inte riktigt klarar av det: fredsfrågor, jämställdhet (kvinnojourer, metoo), miljö- och klimatfrågor. Här finns också mycket av det växande ideella engagemanget och tillströmning av medlemmar i de nya folkrörelserna.

Ideella och/eller kommersiella organisationer

Mycket av avreglering och privatisering inom ramen för det så kallade New Public Management drevs av näringslivet och var länge en del i en (ny)liberalt inriktad politik. Politiskt var valfrihet och konkurrens för effektivitet, honnörssord medan för näringslivsintresset handlade om att vinna mark på den växande tjänstemarknaden. När så marknaden slog sig in i den gemensamma sektorn trängde den inte bara ut offentligt ägda verksamheter utan även ideellt drivna. Inte minst upphandlingsreglerna gynnade de kommersiella aktörerna. Kommers och idealitet (Gesellschaft und Gemeinschaft) kom att ställas mot varandra. Individualismen och medelklassens möjligheter att hantera livspusslet i kombination med privatisering och rot och rut har gjort att vi som individer gärna outsourcar sånt som vi tidigare tog aktiv del av eller gjorde själva.

2. Frågor och inspel i ett samtal om det civila samhället

Civilsamhället och föreningslivet är en omistlig del av vår demokrati. Gemensamma uppgifter löses i en form byggd på medborgarengagemang och demokratisk uppbyggnad. Den stöder på ett naturligt sett olika former av interaktioner och social sammanhållning. Inom dess ram kan demokratiska samtal hållas om både vardagliga ting och större samhällsfrågor.

Men det finns frågor och utmaningar kring civilsamhällets utveckling som kan behöva diskuteras:

- På vilket sätt förändras balansen mellan civilsamhället, staten och marknaden? Finns det några tydliga trender eller varierar det efter fråga och område?
- Hur förändrar nätet, sociala medier och digitalisering vårt sätt att interagera och förutsättningarna för det ideella arbetet? Under pandemin har vi sett hur föreningslivet flyttat in på nätet.
- Har arbetsformerna och engagemanget stelnat i de gamla folkrörelserna? Hur ser de nya folkrörelserna ut i vårt sekulära och individualiserade samhälle?
- Vad innebär ett förändrat arbetsliv för fackföreningar och arbetsgivarföreningar? Skapar gig ekonomin nya behov av rörelser?
- Hur ser rörelserna och engagemanget ut inom de olika världar med sina egna problem som växer fram: utanförskapsområden med kriminalitet och social utsatthet, bruksorter på dekir, landsbygd som utarmas?
- Vad betyder de demografiska förändringarna med en åldrande befolkning och kulturkrockar?
- Vilken betydelse har civilsamhället haft under pandemin – både när det behövs insatser och svårigheter att engagera riskgrupper?

Det är sådana frågor och andra som vi tror kan vara intressanta att samtala om under årets OPEN.

Vi ser gärna att du redan före OPEN kommer med ett problem eller en frågeställning kring det valda temat som du också kan presentera i ett inspel. Men vi kommer också innan de konkreta samtalen börjar gå igenom vilka frågor som deltagarna, utöver föranmälda, skriftliga inlägg vill ta upp och göra ett inspel kring.

Inspelet kan bestå av en muntlig presentation eventuellt kompletterad med något skriftligt. Det kan också ske med hjälp av blädderblock eller storduk. Det påföljande samtalet kan ske med eller utan särskild samtalsledare där alla har ansvar för att både lyssna och göra egna inlägg kring den fråga som är uppe för diskussion. Huruvida diskussionen och resultatet av den ska dokumenteras eller inte bestäms i förväg. Grundförutsättning är deltagarnas eget lärande och att var och en om man vill kan i skriftlig form dra sina egna slutsatser, t ex på Apertums hemsida.

För mer om det undersökande samtalet se <http://www.apertumopen.se/category/samtal-om/undersokande-samtal/>

3. Program och tider

OPEN genomförs som vanligt i Degerfors på Bruksgården. Information om Bruksgården kan du hitta på <http://degerforsaren.se/index.php/bruksgarden> . Vi börjar måndagen den 16 augusti kl 1000 och håller på till tisdag den 17 augusti. Måndag kväll hålls årsmöte i föreningen. De preliminära hålltiderna är följande:

16/8 1000	Inledning, planering, genomgång av inspel
1100	Inspel med diskussion
1200	Lunch
1300	Fortsatt diskussion och inspel
1900	Middag med årsmöte i föreningen
17/8 0900	Fortsatt inspel och diskussion
1200	Lunch
1300	Idéer kring fortsatt verksamhet inom föreningen
1500	Avslutning

För de som är intresserade och anländer dagen innan tänkte vi ha en samling på bruksgården *den* 15/8 kl 1800 med lite "uppsnack" som det numera heter. Och för den fotbollsintresserade finns det också eventuellt möjligheter (beroende på restriktioner) att se det nyblivna allsvenska laget Degerfors möta Örebro på Bruksvallen tidigare den dagen kl 1500. Ange om du har intresse av detta så återkommer vi kring hur möjligheterna ser ut.

4. Anmälan och praktikaliteter

Arrangörer

För dig som inte deltagit tidigare: Apertum är en ideell förening med syftet att med undersökande samtal få en dialog och ett lärande kring vad som händer i arbetsliv och samhälle. Du kan se mer på vår hemsida www.apertumopen.se

Vi som planerar och ordnar med dagarna gör det på vår fritid och utan ersättning. Ingen av oss är bosatt i Degerfors. Det betyder att vi är beroende av att de medverkande själva ordnar med boende och att vi inte kan serva med information på det sätt som man kan förvänta sig av kommersiella konferensarrangörer. Kontaktpersoner från föreningen är

- Per Tengblad per.tengblad.pt@gmail.com tel.070-6518907
- Birgit Hansson birgithansson2008@live.se tel.0709-501748

Avgift

Deltagaravgiften är bara 500 kronor för hela Open. Den låga avgiften beror på att lokalen är sponsrad av en av medlemmarna. Avgiften avser att täcka kostnader för fika, lunch och middag på måndag samt lunch tisdag. Alla som deltar betalar full avgift oavsett hur många dagar man deltar.

Om du inte är medlem i föreningen, men skulle vilja bli det? Kontakta i så fall kassören Erik Adolfsson (e-post: eaga.adolfsson@telia.com) för närmare information om medlemskapet och hur betalning av medlemsavgiften ska göras. Medlemsavgiften i föreningen för verksamhetsåret är 200 kronor.

Anmälan

Det är öppet att anmäla sig fram till den 8 augusti. Tänk dock på att ju senare du bestämmer dig desto svårare kan det vara att få boende i närheten av Degerfors. Vi som ansvarar för planeringen av årets OPEN är också väldigt tacksamma om vi så tidigt som möjligt får veta hur många vi blir. Anmäl dig till Per Tengblad; per.tengblad.pt@gmail.com eller betala in på bankgiro 376-9122 (vid behov kan Handelsbankens kontor nr 6126 behövas), och ange ditt namn på inbetalningen.

Smittsäkert OPEN

Vi hoppas och tror att den pågående coronapandemin/Covid-19 ska ha mildrat till augusti, att de flesta blivit vaccinerade och restriktioner lättats på och att det därför ska gå att genomföra mötet. Men vi följer förstås myndigheternas anvisningar. Som det ser ut i skrivande stund bör vi kunna ha mötet med de avstånd som krävs och inom den ram för deltagare som angetts.

5. Boende m m

Boka tidigt!

Var och en ordnar med eget boende och egen mat, utöver det som ingår i avgiften. Nedan finns en förteckning över tänkbara boenden med adresser och telefonnummer. Tänk på att veckorna innan är semestertider och att flera av ställena då kan ha semesterstängt. Har du inte ordnat rum innan semestern finns det risk att du blir utan.

Boendeinformation

Följande boendemöjligheter finns i Degerfors.

Lenas Bed and Breakfast Storgatan 12, 0586-130 50.

Solgårdens Bed & Breakfast Högbergsgatan 1, 0586 – 42200. Båda ligger centralt i samhället. Hette tidigare Degerfors Bed & Breakfast.

Degernäs Camping Ligger vid golfbanan alldeles nära Degerfors, 0586- 449 99. De hyr ut stugor i varierande prisklasser, antal bäddar och standard. Läs mer på: <http://www.degernascamping.se/>

Åtorps vandrarhem En och en halv mil söder om Degerfors, 0586-730 445. Öppet hela året. Kostnad cirka 225 kr/natt + 50 kr/person för sänglinne om det önskas. Läs mer på: <http://www.atorpsvandrarnhem.n.nu/>

Övrigt Det finns även andra boenden i området, bland annat flera hotell i Karlskoga, en dryg mil bort. Du hittar dem på www.eniro.se eller www.hitta.se.

Vill du veta mer om Degerfors? www.degerfors.se

Vill du veta mer om Bruksgården? <http://degerforsaren.se/index.php/bruksgarden>